

קפד לתיעוד

רפורמי. מימוש האמנציפציה והרפורמה ביהדות, מאבק נגד האנטישמיות, מבט ליהדות מזרח אירופה, מאבק בציונות ובאורתודוקסיה.

Ben Chanania

Leopold Löw. Hungary, 1858-1867

ליברלי-אורתודוקסי. המעמד האזרחי של היהודים, תאולוגיה, פילוסופיה, ספרות, שירה, ביוגרפיות של אנשי שם יהודים, נושאי חינוך.

Berichte für die Lehranstalt für die Wissenschaft des Judentums [סקירות בית הספר למדעי היהדות]

A. Geiger et al. Jahresberichte. Berlin, 1874-1938

דוחות שנתיים של בית הספר הגבוה למדעי היהדות, כולל: תכניות לימודים, ישיבות הקורטוריון, נתונים סטטיסטיים וכספיים, פעילות הסגל והתורמים.

Berliner Vereinsbote [בלדר אגודת ברלין]

Emil Flanter. Berlin, 1896-1897

נושאים פוליטיים וחברתיים, חיי הקהילה וענייני משפחה, תרבות וסיפורת.

Central-Anzeiger für Jüdische Litteratur [הביטאון המרכזי לספרות היהודית]

Nehemias Brüll. Frankfurt a.M., 1890

רפורמי. ספרות יהודית ועברית, חכמת ישראל, תולדות הספרות.

Deborah – Die Biene

Issak Bloch. Wien, 1866

אורתודוקסי. ספרות והשכלה, פרוזה, שירה, סיפורת, ערכים וחברה מנקודת מבט אורתודוקסית.

אתר עיתונות יהודית בשפה הגרמנית לשימוש החוקרים

בשנת 1930 פורסם ב-"*Jüdisches Lexikon*" הערך "Presse, Jüdische", שמחבריו היו גאורג הרליץ (Georg Herlitz) ומנדל פרובסט (Mendel Probst) (Band IV/1, 1102-1110).¹ למאמר צורפה רשימה של כ-5,000 כתבי עת יהודיים שראו אור ברחבי העולם. כ-500 מהם יצאו לאור בארצות דוברות גרמנית משנת 1750 ("קהלת מוסר"), בעיקר בשפות גרמנית, אידיש ועברית.

שלושה מכונים אוניברסיטאיים בגרמניה עוסקים זה זמן בהכנת תצלומים של כתבי העת היהודיים או כאלה שפנו לקהל יהודי, כמו עיתוני המיסיון שיצאו לאור בגרמנית בארצות דוברות גרמנית בשנים 1806 עד 1939, עת נסגרו כל העיתונים היהודיים שעדיין הופיעו עד אז תחת השלטון הגרמני-הנאצי. שלושת המכונים, הפועלים באוניברסיטאות אאכן, פרנקפורט וקלן, העלו עד היום תצלומים של 118 כתבי עת ביותר מ-17,000 עמודים באתר *Compact Memory*.² האחראים למפעל מציינים את הקשיים הטכניים הרבים העומדים בדרכם בביצוע המשימה. לגבי 25 כתבי עת קיימת כיום אפשרות לחפש מאמר או כתבה על סמך מידע שלם או חלקי על המחבר, הנושא, שנת הפרסום, סוג הפרסום. האתר הזה, שמתעדכן באופן שוטף, הוא מקור רב ערך לחקר תולדות החברה והתרבות של יהדות הארצות דוברות גרמנית במאות האחרונות.

ברשימה המובאת להלן מפורטים כתבי העת המצויים באתר, שיצאו לאור במהלך המאה התשע-עשרה, נתונים על העורך או העורכים, נושאי הדיון העיקריים, הזרם האידיאולוגי ושנות הפרסום.

Allgemeine Zeitung des Judentums [העיתון הכללי של היהדות]

Ludwig Philippson (1837-1889), Gustav Karpeles (1890-1908), Ludwig Geiger (1909-1919), Albert Katz (1920-1922). Leipzig, Berlin, 1837-1922

Jahrbuch für jüdische Geschichte und Literatur [שנתון
ההיסטוריה והספרות היהודית]
Berlin, 1898-1938
שנתון האיגודים להיסטוריה ולספרות יהודית בגרמניה.

Jahrbücher für jüdische Geschichte und Literatur
[השנתונים להיסטוריה ולספרות היהודית]
Nehemias Brüll. Frankfurt a.M., 1874-1890
שנתונים לתיעוד ולחקר הפרשנות, תולדות הספרות וההיסטוריה
היהודית מנקודת המבט הרפורמית.

Jahresberichte der Jacobson-Schule [סקירות שנתיות של בית
ספר יעקבסון]
J. Arnheim, E. Philippson, N. Friedland. Jahresberichte.
1867-1931
רפורמי. דוחות שנתיים של הגימנסיה הרפורמית על שם מייסדה,
ישראל יעקובסון, שלמדו בה גם תלמידים נוצרים. הגימנסיה הייתה
מיועדת לחנך את הנער לאזרחות טובה.

Jahresberichte der Landes-Rabbinerschule in Budapest
[סקירות שנתיות של בית הספר הארצי לרבנים בבודפשט]
Budapest, 1878-1918
רפורמי. דוחות שנתיים בגרמנית ובהונגרית של בית הספר הרפורמי
לרבנים בבודפשט. נכללו בו תכניות הלימודים וכן מאמרים של חברי
הסגל בנושאים תאולוגיים והיסטוריים ותכניות המחקר של המוסד.

*Jahresberichte des jüdisch theologischen Seminars
Fraenkelscher Stiftung* [סקירות שנתיות של הסמינר התאולוגי
היהודי של הקרן ע"ש פרנקל]
Breslau, 1854-1937
אורתודוקסי. דוחות שנתיים של הסמינר התאולוגי בברסלאו מיסודו
של זכריה פרנקל.

Jeschurun (Alte Folge) [ישורון (הסדרה הישנה)]
S. R. Hirsch. Frankfurt a.M., 1854-1887
מסורת. ירחון המוקדש לדת ולמסורת היהודית וליהדות גרמניה
בבית, בקהילה ובבית הספר.

Der Jude [היהודי]
Gottfried Selig. Leipzig, 1768-1772
יהודי-נוצרי. קידום ההבנה והפיוס בין נוצרים לבין יהודים. עוסק
בפולחן, בתרבות ובמסורת היהודית, מיועד לתמיכה בפעילות
המיסיונרית בקרב יהודי גרמניה.

Der Jude [היהודי]
Gabriel Riesser. Altona, 1832-1835
פוליטי. נושאים הקשורים בחופש המצפון, באמנציפציה ובמעמד
היהודים במדינות גרמניה, ובמיוחד בפרוסיה.

Dibreh Emet [דברי אמת]
J. G. Hartmann, J. de le Roi, W. Becker. Frankfurt a.d.O.,
Breslau, 1845-1906
נוצרי-אורתודוקסי. כתב עת נוצרי מיסיונרי. מאבק נגד היהדות
האורתודוקסית.

Dr. Bloch's Österreichische Wochenschrift Joseph
[השבועון האוסטרי של ד"ר בלוך]
Samuel Bloch. Wien, 1891-1920
אורתודוקסי, אנטי-ציוני. מאבק בתנועה האנטישמית באוסטריה-
הונגריה, ביקורת על המנהיגות הציונית.

*Illustrierte Monatshefte für die gesamten Interessen des
Judenthums* [הירחונים המאורים בנושאים כלליים של היהדות]
Wien, 1865-1866
תאולוגיה, חברה, סוציולוגיה ופוליטיקה, חדשות פנים וחוג.

Der Israelit [הישראלי]
Marcus Lehmann, Oscar Lehmann. Mainz, 1860-1938
אורתודוקסי. כתב העת המרכזי של היהדות האורתודוקסית בגרמניה
במשך כשמונה עשורים. עסק בחיי הקהילה, בדגש על הפולחן
והתרבות היהודית.

Der Israelit des neunzehnten Jahrhunderts [הישראלי של
המאה התשע-עשרה]
Mendel Heß, Samuel Holdheim. 1839-1848
רפורמי. הדת, האמונה וחיי היהדות מנקודת מבט רפורמית.

Israelitische Annalen [רשומות ישראליות]
Israel Jost. Frankfurt a.M., 1839-1841
מחקר ביקורתי של ההיסטוריה, הספרות והתרבות היהודית בכל
התקופות ובכל הארצות.

Israelitische Religionsgesellschaft Frankfurt a. M. [חברת
הדת הישראלית בפרנקפורט]
Jahresberichte. Frankfurt a.M., 1864-1929
אורתודוקסי. דוחות שנתיים של בית הספר הריאלי של החברה
האורתודוקסית בפרנקפורט. הדוחות כוללים את תכניות הלימודים
והעבודה החינוכית בבית הספר.

Der israelitische Volkslehrer [מורה העם הישראלי]
Leopold Stein, S. Süßkind. Frankfurt a. M., 1851-1860
רפורמי. ירחון המיועד לקהילה הרפורמית בפרנקפורט, ובו סיפורת
ושירה, פרשנות כתבי הקודש והפולחן הדתי ונושאים פדגוגיים.

Jahrbuch für die Geschichte der Juden und des Judenthums
[שנתון ההיסטוריה של היהודים ושל היהדות]
Philipson, Jost, et al. Leipzig, 1860-1869
היסטוריה, תאולוגיה, ספרות ואפולוגטיקה, כולל כתבי פיליפזון וגרץ.

Der Orient [המזרח]
Julius Fürst. Leipzig, 1840-1851
ליברלי. היסטוריה, מסורת ותרבות יהודית ואוריינטלית.

Österreichisch-ungarische Cantoren-Zeitung [עיתון החזנים
של אוסטריה-הונגריה]
Jacob Bauer. Wien, 1881-1897
ביטאון האיגוד המקצועי של החזנים בממלכת אוסטריה-הונגריה.

Philantropin [נדבנית]
Jahresberichte. Frankfurt a. M., 1869-1915
דוחות שנתיים ותכניות הלימודים של בית הספר הריאלי ובית הספר
העממי של קהילת פרנקפורט.

Populär-wissenschaftliche Monatsblätter [עלונים חודשיים
למדע פופולרי]
Adolph Brüll. Frankfurt a. M., 1881-1908
ליברלי. מסורת והיסטוריה יהודית. מחקר ותיעוד על כל שטחי החיים
של היהדות. היסטוריה, ספרות, ביוגרפיות, אקטואליה, סקירות
ספרות, פרשנות תלמודית, דרשות, סיפורת ושירה, הודעות בענייני
ספרות, תולדות יהודי פרנקפורט.

Selbst-Emancipation [אוטואמנציפציה]
N. Birnbaum, S. Elkan. Wien, 1885-1893
ציוני. ביטאון האינטרסים הלאומיים, החברתיים והפוליטיים של
היהודים. נגד הנטיות להתבוללות ומאבק באנטישמיות. ראשון
התקופונים הציוניים.

*Stenographische Protokolle der Verhandlungen der
Zionisten-Kongresse* [פרוטוקולים של דיוני הקונגרסים הציוניים]
1897-1937
ציוני. פרוטוקולים והחלטות של 19 קונגרסים ציוניים, בגרמנית,
בעברית ובאנגלית.

Sulamith
D. Fränkel. Deßau, 1806-1848
ליברלי. הביטאון הגרמני הראשון ברוח האידאלים של מנדלסון. תמך
ביהדות חילונית, פתוחה וסובלנית ובחדשנות דתית ותרבותית של
היהודים.

Der treue Zions-Wächter [שומר ציון הנאמן]
J. Ettlinger, S. Enoch. Hamburg, Altona, 1845-1854
אורתודוקסי. מוקדש לתמיכה באינטרסים האורתודוקסיים ביהדות.
מאבק עיקש ברפורמה, בחילון הדת ובזרמים ליברליים. מייצג את
הנאו-אורתודוקסיה בחברה היהודית.

Jüdische Zeitschrift für Wissenschaft und Leben [כתב העת
היהודי למדע ולחיים]
Abraham Geiger. Breslau, 1862-1875
רפורמי. התפקיד התרבותי והחברתי של הרפורמה בחברה משתנה
ומתפתחת. תאולוגיה ורפורמה כמעצבי היהדות.

Jüdisches Volksblatt [העלון היהודי העממי]
Wien, 1899-1905
ציוני. חיי התרבות ושוויון זכויות היהודים בארצות מגוריהם, יישוב
ארץ ישראל.

Kalender und Jahrbuch für Israeliten [לוח השנה וספר השנה
לישראלים]
(1. Folge) Isidor Busch. Wien, 1842-1851
(2. Folge) Joseph Wertheimer, Leopold Kompert. Wien,
1854-1865
(3. Folge) Simon Szanto. Wien, 1865-1868
חוקים, תקנות מיסוי ואיגרות, סטטיסטיקות חברתיות, ידיעות
מקומיות, היסטוריה יהודית, פילנתרופיה, דרשות בית כנסת, ספרות
מקורית וספרות מתורגמת מעברית.

Magazin für die Wissenschaft des Judenthums [עיתון מדע
היהדות]
A. Berliner, D. Hoffmann. Berlin, 1876-1893
אורתודוקסי. חכמת ישראל, ניתוח ביקורת-פילולוגי של המקרא,
התלמוד והספרות הבת-רית-תלמודית בכלי מחקר מודרניים.

*Mitteilungen aus dem Verband der Vereine für jüdische
Geschichte und Literatur in Deutschland* [ידיעות ארגון
האגודות להיסטוריה ולספרות יהודית]
G. Karpeles et al. Berlin, 1895-1921
ספרות ותרבות של יהודי גרמניה, רשימות של נאומים ופרסומים
בנושאים אלה.

Mitteilungen der Gesellschaft für Jüdische Volkskunde
(*Alte Folge*) [ידיעות החברה לחקר העם היהודי (הסדרה הישנה)]
Max Grunwald. Hamburg, 1898-1904
חקר שיטתי של אמונות ומסורות בקרב החברה היהודית, נושאים
אקטואליים, חברתיים והיסטוריים. חיי היום-יום והמסורת ויחסם
ליישוב ארץ ישראל.

*Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des
Judenthums* [ירחון ההיסטוריה והמדע של היהדות]
Z. Frankel, H. Graetz et al. Dresden, Breslau, Berlin,
1851-1939

מחקרים על חכמת ישראל על כל מרכיביה.

Zeitschrift für die religiösen Interessen des Judenthums
[כתב עת לענייני הדת היהודית]
Zacharias Frankel. Berlin, Leipzig, 1844-1846
ליברלי-שמרני. תאולוגיה, ניסיונות גישור בין הזרמים ביהדות,
אפולוגטיקה יהודית כלפי התקפות מבחוץ.

Zeitschrift für die Wissenschaft des Judenthums [כתב עת
למדע היהדות]
Leopold Zunz. Berlin, 1823
ביטאון האגודה לתרבות ולמדע היהדות. עסק בהיסטוריה ובתרבות
היהודית על רקע תולדות האנושות.

הערות

Georg Herlitz and Bruno Kirchner (heraus.), *Jüdisches Lexikon: 1*
ein enzyklopädisches Handbuch des jüdische Wissens in vier
Bänden, Berlin, Jüdische Verlag, 1927-1930
www.compactmemory.de/ 2

Die Welt [העולם]
Wien, Köln, 1897-1914
ציוני. ידיעות אקטואליות בנושאי יישוב ארץ ישראל, מאבק
באנטישמיות ובהתבוללות בקרב היהודים, תרגום לגרמנית מתוך
הספרות העברית והיידישאית.

Wissenschaftliche Zeitschrift für jüdische Theologie [עיתון
מדעי לתאולוגיה יהודית]
Abraham Geiger. Frankfurt a. M., Stuttgart, 1835-1847
רפורמי. דגל בחידושים שורשיים בפולחן הדתי ובמנהגי היהודים.
עסק בתולדות הספרות והתרבות היהודית.

Zeitschrift für die Geschichte der Juden in Deutschland
[כתב עת של ההיסטוריה של היהודים בגרמניה]
Ludwig Geiger et al. Braunschweig, Berlin, 1887-1937
ליברלי. היסטוריה, פוליטיקה, כלכלה, חברה, תרבות, ספרות ודת
ביהדות, בדגש על הסביבה הכללית בגרמניה.

מרדכי ערן